

HEMMESJÖBYGDEN

Meddelande från Hemmesjö hembygdsförening

Program för sommaren

Onsdagen den 11 juni kl 19 träffas vi som vill veta mer om Åryd i hembygdsstugan på Masugnsvägen 12 i Åryd. Se artikel i samhällsföreningens blad.

Torsdagen den 12 juni kl 18 tar Inge Gustafsson oss med på en tur till Horsekistan på gränsen mellan Risinge och Gummatorp. Samling vid Risingegården. Tag med kaffekorg. Bra skor behövs eftersom vi går en bit i skogsterräng. Läs mer om Horsekistan på annan sida.

Lördagen den 2 augusti kl 9 är det slätterdags på Vitarör. Det långsiktiga arbetet med att återskapa en artrik ängsflora fortsätter. Samling vid Vitarör på Vitarörsvägen mellan Risinge och Furuby. Här finns plats för både liar och räfsor. Kom gärna även om Du är utan både redskap och vana.

Söndagen den 3 augusti kl 13:30 börjar årets hembygdsdag som i år firas vid hembygdsstugan på Masugnsvägen i Åryd. Programmet annonseras på anslagstavlor.

Den försommarkonsert som annonserats på annat sätt har blivit inställd men vi hoppas kunna komma tillbaka med musikunderhållning i slutet av sommaren i stället.

Årsavgiften

Årsmötet beslutade att bibehålla årsavgiften. För 1997 är avgiften 50 kr per person. **Betala därför snarast in avgiften på postgironummer 72 98 81 -3 till Hemmesjö hembygdsförening. Glöm inte skriva avsändare.** Använd bifogade inbetalningsblankett. Nu när de allmänna bidragen till idéella föreningar så gott som upphört är medlemmarnas insatser av största vikt. Tack för ett gott stöd till Hemmesjö hembygdsförening!

”Bättre sent än aldrig”

Vid årsmötet i mars 1997 ville den sittande valberedningen avgå och eftersom inga kandidater fanns till ny valberedning beslutades att styrelsen skulle försöka hitta en sådan under året. Men i hastigheten glömde mötets ordförande en viktig sak som härmed utförs: Ett stort tack till den avgående valberedningen, **Kjell Skoog, Evert Johansson och Edvard Gustafsson**, för ett gott arbete under många år.

Skylden som minner om masugnens renovering innehåller namnen på alla de som stött arbetet med pengar, arbete eller material. Åtminstone nästan alla. En av de största bidragsgivarna har nämligen råkat falla bort. Men nu är det ordnat, om än provisoriskt t.v. **Skogssällskapet** har inte bara bidragit till renoveringen utan tidigare också skänkt masugnen och rostugnen med omgivande markområde till hembygdsföreningen.

Horsekistan

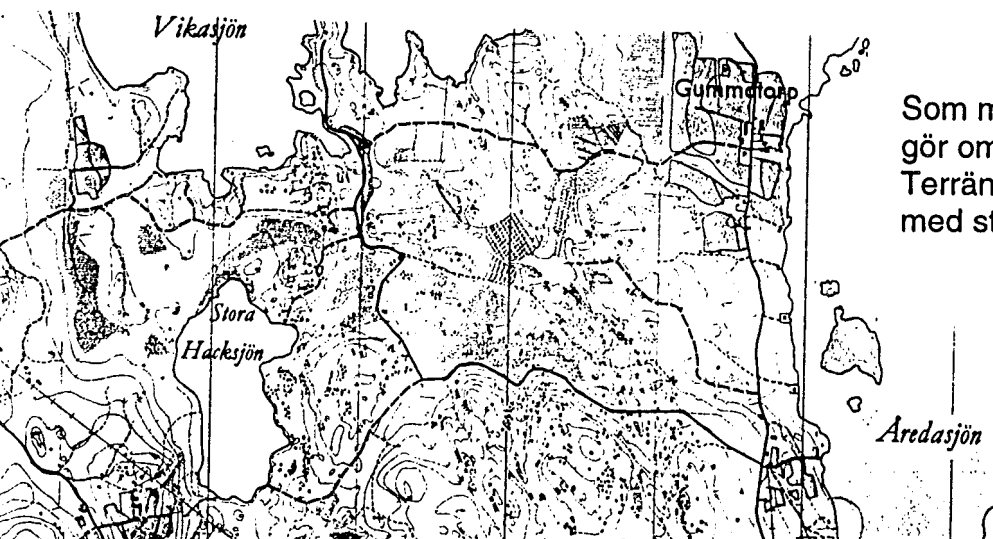
I en tidigare artikel om Södra Åreda gränser framgick att de gamla gränsmarkeringarna oftast bestod av stenar med speciellt utseende, rösen, källor eller träd med ovanlig form. På gränsen mellan Risinge och Gummatorp, i ett område som kallas Bråtarna, finns en gränsmarkering som har ett mycket märkligt utseende. Den kallas Horsekistan.

Så här står det i lantmäterihandlingarna från 1787 års storskifte, då rågången från Vikasjö till Åreda sjö fastställdes utvisande gräns mellan Risinge och Gummatorps rotar. (Stavningen moderniserad)

”På norra sidan av ägorna möter Gummatorps Hemmans ägor, varifrån bönderna Måns Danielsson, Måns persson och Peter Johnsson som närvarande och med Risingeborna utviste de råmärken, som enligt Konga Härads Laga Tings Rättsdom den 11:e November 1780 och Herr Lantmätaren Björkman samma år författade rågångskarta, avgöra rättes ägofördelning nämligen:

No 80 vid Vikasjö deräst 50 alnar från sjöändan på fasta marken en råsten vid mätningen nedsattes och kringkolades, därifrån rätt gång till 81 Horsekistan en mycket hög och stor sten eller berghäll, på vars ovansida det åtalet 1781 är inhugget belägen i stensbunden mark. Därifrån i rät linje till 82 Hulebäckskälla, ett vattendrag med mycket sten uti. Tätt vid och öster om Gummatorps kyrkoväg, varifrån råskillnaden följer bäckedraget till 83 vid Åreda sjö där Gummatorps ägor stanna.”

Nu har Du en möjlighet att titta på Horsekistan. En kväll i juni tar vi oss upp till gränstrakterna mellan Risinge och Gummatorp för att leta upp den märkliga stenen. Se vidare programmet på framsidan.

Som man kan se av orienteringskartan gör området skäl för namnet Bråtarna. Terrängen är mycket kuperad och fylld med stenar och berghällar.

Valborgsmäss 1996

När våren kommer till Åryd
då tänder våren sin brasa,
och vi ska äntligen känna
att vintern har slutat att rasa.

När våren kommer till Åryd
då glömmet vi allt det frusna,
då vet vi att mörkret besegrats,
då vet vi att nu ska det ljusna.

När våren kommer till Åryd
är sommaren mer än en hägring.
Vi vet att den blomstertid kommer
med lust och med sol och med fågring.

När våren kommer till Åryd
då blommar konvaljer och sippor,
och sjön som var fjättrad av isen,
ska klucka mot stenar och klippor.

När våren kommer till Åryd
då lövas björkar och lindar.
Då drar genom väntande dalar
en ström av vårliga vindar.

När våren kommer till Åryd
det ska porla i bäckar och diken
och ekorrar skutta i träden
och abborrar nappa i viken.

När våren kommer till Åryd
då grävs det i trädgårdslanden,
och ungar ska traska på vägen
med en gul tussilago i handen.

När våren kommer till Åryd
ska vi ströva i nygröna skogar
och i Risinge, Hemset och Billa
är det tid för traktorer och plogar.

När våren kommer till Åryd
ska vi gå i ett landskap av backar
och se, hur flitiga myror
drar strån till myllrande stackar.

När våren kommer till Åryd
ska lärkorna kvittra och sjunga
och vi som är komna till åren
ska känna oss ganska så unga.

På valborgsmässoafton 1996 läste
Bengt Hjelmqvist sin vårdikt vid
elden i herrgårdsparken i Åryd. Vi är
tacksamma att få återge den här!

Från årets gökotta

Pingstaftons morgon, den 17 maj, träffades drygt tjugo morgonpigga personer i markerna strax väster om Risinge Södergård. Här har en gång gårdarna i Risinge by varit samlade. Vid laga skiftet på 1830-talets slut skiftades gårdarna ut till sina nuvarande lägen. I området väster om den gamla bykärnan finns många kulturlämningar. Fornlämningar vittnar om att vi är på mark som varit bebodd sedan länge. Tre gravfält med sammanlagt drygt femtio fornlämningar ligger på ca 100 meters avstånd från varandra. Fornlämningarna består av gravhögar och stensättningar på upp till 10 meters diameter.

Men också växtligheten är speciell. I inventeringen av ängs- och hagmarker i Växjö kommun är nämns detta område som ett av fem skyddsvärda i Hemmesjö socken. Här finns hagmark med träd och buskar och sådana växtarter, t.ex. slåttergubbe, som kräver välhävdad och ogödslad mark. Tack vare att dessa hagmarker hålls öppna genom röjning och bete (trots att det är ekonomiskt olönsamt) kan vi fortsätta att glädjas åt ett stycke fin natur.

Via en tipsrunda med kluriga frågor om Risinge tog vi oss genom hagmarkerna, förbi Skräddarelyckan med sina lämningar av backstugor, till en liten höjd med fin utsikt över området. Dagen till ära hade en bro byggts över sankmarken för att vi skulle kunna ta oss fram torrskodda. Uppe på kullen smakade kaffet bra och morgonen avslutades med allsång. Ett trevligt arrangemang av Inge, Asta och May-Britt. Men, var blev göken av?

Billa-brev

Följande insändare fanns införd i Kronobergaren den 12 mars 1949. När man läser insändaren märker man verkligen att "tiden har gått". Vem kan dölja sig bakom signaturen G.C.? Vem skriver idag om vad som händer i våra byar och samhällen? Överlåter vi det till professionella journalister?

Nej, fatta pennan eller ordbehandlaren och skriv Du också. Det behöver inte gå så många år förrän det Du skrivit blir intressant historia!

När man reser från Karlskrona till Växjö gör en del tåg uppehåll vid en liten plats där det står på en liten fyrkantig träbarack "Billa". Det är det sista uppehållet tåget gör innan det kommer till "den stora residensstaden". Där finns en liten barack till väntrum för ett mycket stort antal resande, och då särskilt ungdomar som under kalla vintermorgnar får stå i denna, oeldad. Man förundrar sig över att inte kungl. järnvägsstyrelsen trots skrivelser till densamma ej gör något för dessa resandes hälsa och trevnad. Kära järnvägsdirektörer: kom hit en kall vintermorgon och se dessa förfrusna flickor och pojkar som skall in till sitt arbete i staden, till skolor, affärer och kontor. Vi hoppas att något blir gjort till nästa höst, då våra förfrusna lemningar under sommaren har tinat upp.

Vårt lilla samhälle har under de två sista åren börjat leva med i det nya folkhemmet. En snickerifabrik finns med ett tiotal anställda, och som vi hoppas skall utvecklas och bli betydligt större. En ny smidesverkstad har tillkommit, ett flertal egna hem har byggts, och vid jul öppnade Konsum ett försäljningsställe. Kommunens skolor, kyrka och ålderdomshem är belägna här och för övrigt finns skrädderiverkstad och handelsträdgård med växthus. Ett stort antal tomter är till salu för såväl industrier som egna hem. Tomt har inköpts av församlingen och inom en snar framtid skall byggas ny prästgård, då den gamla ligger mycket avsides samt långt från kyrkan.

Kyrkogården, som för två år sedan var en av stiftets mest vanvårdade har under dessa år genomgått en förvandling. Välvårdade gräsmattor och gångar, välskötta gravar. Det känns varmt om hjärtat för nära och kära att på denna vackra kyrkogård få besöka de kära hädansovnas helgade vilorum, och höra dessa vackra klockor med malmklara toner ringa in sitt budskap för bygd och by att Herrens helgade vilodag är inne. Som en kontrast till den välskötta kyrkogården reser sig strax utanför kyrkomuren fallfärdiga kyrkostallar i långa rader. Varför inte låta riva ner dem och bygga ett mindre nytt stall, för att inte tala om dessa eländiga stenmurar som från båda sidor om kyrkomuren ger besökaren en förskräcklig anblick.

Nog kan väl kyrkorådet snygga upp lite grann även utanför murarna så att harmonin inte störs alltför mycket. Mitt emot kyrkan är en gammal vacker byggnad belägen, den s.k. sockenstugan. I den är konfirmandskolan belägen samt skolornas gymnastiksal och skolkök, och här inom dessa gamla väggar drabbar kommunens styrande gubbar samman för att i heta debatter planlägga för den nya utvecklingen på såväl kyrkligt som kommunalt område. Vår egen tidning Kronobergaren har funnit sin plats i många hem i Billa. När nu ett nytt kvartal stundar bör även folk i övrigt i orten sätta sig i förbindelse med tidningens ombud för att prenumerera.

G.C.

Fanor och standar

Landsorganisationen LO fyller 100 år 1998. Till jubiléet kommer en skrift som bl.a. innehåller artiklar om fanor och standar inom arbetarrörelsen. För vår hembygds del finns ett välordnat och välfyllt arkiv från föreningsrörelsen. Här har Harald Schön grävt fram mycket detaljerade uppgifter om standar och fana som tillhört fackföreningen i Åryd. Standar och fanor finns för övrigt kvar välbehållna i föreningsarkivet i Åryd men kommer så småningom att överföras till Folkrörelsearkivet i Växjö, som har bättre förvaringsmöjligheter.

Svenska Sågverksindustriarbetarförbundet, avd 161, Åryd. Standaret 1908 - 1949.

2 februari 1908. Beviljades ett anslag på 150 kr för anskaffande av standar.

8 mars 1908. Rapportrades att beställningen har gjorts.

12 april 1908. Rapportrades att standaret skall anlända hit i denna kommande vecka och invigningsfästen skall äga rum den 26 april.

Standarets kostnad: Enligt styrelseberättelsen, årsmöte den 24 jan 1909: Med diverse, 146.49 kr. Diverse är troligen en sorts vaxduk för tillverkning av ett skyddsfordral.

Standarets inskription.

Framsida: Sv. Sågv. Ind. Arb. Förb. avd No 161 Åryd Bildad 19 2/6 07.

(Enligt protokoll bildat 26 april 1907. Har det blivit fel på datum vid beställningen?)

Baksidan: Frihet Jämlikhet Broderskap

Första gången standaret användes:

Vid invigningen på lokalen (gammelsågen i Åryd) den 26 april 1908. Offentligt vid 1 maj demonstrationen 1908. Samling vid lokalen kl 0930 varefter marschen går förbi bruket upp till Sjöbacken. Sedan till stationen för tågresa till 1 maj demonstration i Växjö.

Standarbärare och härtill ansvarig: Karl Joelsson. Biträdande: Hjalmar Krantz och Karl Färm.

Ordningsmän: Styrelsen. (Sista gången standaret användes offentligt var 1 maj 1948 då standarbärare var Knut Schön och biträdande Oscar Åberg och Valle Nyrell.) Sista gången standaret användes var den 1 maj 1949 enligt protokoll den 13 april 1949, §3. Standarbärare var Bernard Schön, Oscar Åberg och Bertil Sjösten. Ordningsman var Harry Krantz..

Standaret har använts vid samtliga 1 maj demonstrationer i Växjö fram t.o.m 1949. Även vid 1 maj demonstrationer i Åryd men det var ej varje år. De flesta gångerna var i början, sedan avtog de och upphörde vid 1930-talets början. Vid demonstration i samband med storstrejken 1909. Vid lantarbetarstrejken vid Asa gård söndagen den 3 juni 1934 då ett 30-tal arbetare åkte till Asa med lastbil.

Övriga tillfällen: Jubiléer, enstaka årsmöten, tillsammans med Åryd Soc. Dem Arbetarekommuns jubiléer. Någon enstaka gång på 1940-talet vid jordfästning av arbetskamrater där församlingsprästen gav tillstånd. På den tiden var det svårt att få tillstånd. Församlingsprästen hade som regel en nedsättande syn på arbetarerörelsens fackliga och politiska verksamhet.

Från Sågverksindustriarbetarförbund till Träindustriarbetarförbund. Från standar till fana. 1949 - 1986.

Protokoll avd 161 den 23 jan 1949. Årsmöte.

Styrelserapport: Bl.a. var medlemsantalet vid årets slut 78 helbetalande och 7 halvbetalande. Detta årsmöte är det 42:dra och det sista under namnet Svenska Sågverksarbetareförbundet avd 161.

Från den 1 januari 1949, Svenska Träindustriarbetareförbundet avd 514.

Storavdelning den 1 jan 1967.

Svenska Träindustriarbetareförbundet avd 6 östra Kronoberg.

1986 upphörde spånskivefabrikens verksamhet och fackföreningens sista protokoll är daterat 11 februari 1986. Därmed gick en 79-årig träfacklig verksamhet på Åryd i graven.

Protokoll avd 514 den 13 april 1949.

§3. I samband med inbjudan till 1 maj demonstration i Växjö framförde Bertil Sjösten förslag om inköp av ny fana. Frågan diskuterades och beslut fattades att styrelsen skulle utreda frågan och framkomma med förslag.

Protokoll den 20 april 1949.

§2. En bordlagd fråga angående inköp av fana behandlades. John Andersson fick i uppdrag att hemskaffa prisuppgifter.

Protokoll vid årsmötet den 12 februari 1950.

§5. Styrelsen som haft till uppgift att införskaffa prisuppgifter på fanan till avd meddelade genom John Andersson detta, som även visade klichéer. Priset är 580 kr med 5% rabatt. Leveranstiden tre månader. Mötet uppdrog åt styrelsen att verkställa köpet. Styrelse: Harry Krantz, ordf, Oscar Åberg, sekr, Henning Krantz, kassör. Övriga John Andersson och Bertil Sjösten.

Betalning enligt kassabok.

21 februari 1950 förskott fana	100.20
14 april 1950 slutbetalning fana	451.20
Summa	551.40

Uppgift om tillverkare finns ej.

Fanas inskription.

Frammsida: Sv. Träindustriarb. förb. avd 514 Åryd 19 2/6 07

Baksida: Enighet ger styrka

Första gången fanan användes var vid 1 maj demonstrationen i Växjö 1950. Fanbärare var Bernard Schön och Bertil Sjösten, ordningsman Harry Krantz.

Sista gången fanan användes var vid 1 maj demonstrationen i Växjö 1985. Fanbärare var Kjell Ringagård och Kjell Skoog.

Fanan har använts vid samtliga 1 maj demonstrationer i Växjö fram till och med 1985. Fackföreningens och Åryd Soc. dem. Arbetarekommuns jubiléum. Även vid jordfästning av arbetskamrater där församlingsprästen gav tillstånd. Det har varit ytterst få gånger som tillstånd ej beviljats.

Sista styrelsen är enligt protokoll vid årsmöte den 11 februari 1986. Detta blev det sista protokollet i Trä's avd 6 Östra Kronoberg, Åryd.

§9. Nyval av kassör efter Kurt Lundkvist som slutat sin anställning. Valdes Åke Nordström. Ordf tog upp frågan om samtliga förtroendevalda i sektion Åryd. Mötet beslutade att de sitter kvar till den 4 juli 1986 eller till sista anställningsdagen.

Styrelsen var Henry Eriksson, ordf, Kurt Lundkvist, kassör, (ersätts vid årsmötet av Åke Nordström), Åke Nordström, sekr. Övriga var Hans Almqvist och Ulf Johansson.

Arkiv

Uppgifter om personer och händelser i föreningar och andra sammanslutningar blir allt osäkrare ju längre bak i tiden man tittar. Till ovärderlig hjälp i detta fall är det lokala folkrörelsearkivet i Åryd. Genom idogt insamlingsarbete har pusselbit fogats till pusselbit och skapat en tämligen god bild av fackföreningar, nykterhetsloger och andra intresseföreningar. Bruksarkivet i Åry herrgård innehåller handlingar om bruksrörelsen från mitten av 1700-talet fram till ca 1950.

Blandat från bygden.

VANDRINGSLED

Sedan den planerade vandringsleden beskrevs här i bladet förra gången har sträckningen ändrats något. Norrifrån, fram till gamla kyrkan går leden som tidigare sagts. Strax söder om gamla kyrkan viker leden österut förbi Hemmesjö Sjögård och kommer så småningom fram på vägarna bakom Sune Carlssons åkeri för via elljusspåret nå idrottsplatsen. Därifrån går leden på Masugnsvägen, över järnvägen mot Skogstorp. Eventuellt kommer det gamla utkikstornet på Skogstorpsberget att sättas i stånd. Närmare information om leden kommer när den är klar att tas i bruk.

VATTENHJUL

När detta skrivs har arbetet med vattenhjulet pågått några veckor på plats i Åryd. Hjulet är byggt i ett garage i Växjö och transporterat till Åryd för

montering. Arbetena med vattenränna, lucka och överbyggnad börjar nu närma sig sin fullbordning. Samtidigt byggs en trappa upp till övervåningen i kraftstationen.

Vattenhjulet kommer säkert att bli en attraktion både i sommar och framöver.

FORNMINNESINVENTERING

I sommar är det dags för inventering av fornminnen i bl.a. Hemmesjö socken. Det är snart 50 år sedan den förra inventeringen och synen på vad som är en fornlämning har förändrats. Nu är det också intressant att titta på förhistoriska röjningsrösen och boplatser. Även tjärdalar, väghållningsstenar, slaggförekomster, milstenar mm är av intresse. Inventerarna håller kontakt med hembygdsföreningen och med kontaktpersoner ute i byarna

HEMSET

Många tar en promenad eller cykeltur till Hemset för att titta på utsikten. Den som kommer dit i sommar märker säkert att allt inte är sig likt. De långa buskagen i åkerkanterna är till stor del borttagna. Även längs hela sjökanten har trädriddarna fått ge vika. Nu kan man verkligen tala om Hemset som en utsiktspunkt. En förändring till det bättre!

Nu kan man också från vägen se gravfältet på platån nedanför det röda boningshuset.

KÖKET

DU GLÖMMER VÄL INTE

att skicka in årsavgiften via postgiro.
Använd det bifogade inbetalningskortet.

ALMANACKA

Visserligen har snart halva året gått men almanackan för 1997 innehåller fina foton från Hemmesjö socken förr i tiden. Bl.a. finns motiv från Prästgården, Norretorp i Södra Åreda, Norratorp i Risinge, Gummatorp, Sågen i Åryd, Hvitarör, Risingegården, Risinge Kåragård och Billa skola.

JÄRNBRUKET

Eva Åhman från Smålands Muséum har varit på besök i Åryd och bl.a. tittat på masugnen. Vi fick då tips och förslag på hur utställningen om järnbruket kan förbättras. En del av förslagen kommer att genomföras under sommaren.

i hembygdsstugan är under renovering. Det elektriska är delvis omlagt, en ny lampa har tillkommit över diskbänken och målning av tak och väggar pågår. Allt för att göra det så trivsamt som möjligt!

SLÅTTER

Nu är det dags att vässa liarna och laga räfsorna. I början av augusti är det dags för årets slåtter på Vitarörsängen. Även Du som inte hållit i en lie är välkommen att prova.

INTERNET

Hembygdsföreningar och internet, hör de ihop? Javisst! Ett mindre antal föreningar har valt att presentera sig på det modernaste sätt tekniken medger. Hemmesjö är med i frontlinjen. På Hemmesjö hembygdsförenings "hemsida" presenteras bygden i korthet, och ger en möjlighet åt läsaren att titta på den bibliografi över Hemmesjö socken som skrivits av Nils Fredrik Hjelmqvist. Om t.ex. en släktforskare i USA "knappar in" Södra Åreda i sin dator kommer han att på sin skärm få fram uppgifter om Hemmesjö hembygdsförening och kan ta kontakt med oss via ett elektroniskt brev som är framme inom någon eller några timmar. För den invigde meddelas att adressen är <http://hem1.passagen.se/clissing/> Om tiden medger kommer mer information om föreningen att göras tillgänglig på internet.